

EKONOMSKI I DRUŠTVENI ASPEKTI ODRŽIVOG RAZVOJA

ECONOMIC AND SOCIAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Mr. sci Nerma Čolaković-Prguda, viši asistent¹⁴⁵

Sažetak: *Koncept održivosti postao je široko prihvaćen kao uslov opstanka i napretka čovječanstva. Nepoštivanje tog koncepta vodi ka neefikasnom privrednom razvoju i krizi, što znači rasipanje resursa i energije. Ekonomski rast je kreirao snažan pritisak na životnu sredinu, i u jednom trenutku može izazvati katastrofalne posljedice za istu. Stalni rast nikako ne može biti adekvatan odgovor na svjetske ekonomske probleme. Rješenje predstavlja održivi razvoj, koji pored ekonomskog rasta, pažnju posvećuje i budućnosti.*

Prirodni resursi i životna okolina od izuzetne su važnosti i zbog toga su sve zemlje obavezne da svoj razvoj prilagode načelima zdrave životne sredine. Ekonomska cijena tog prilagođavanja jeste sporiji tempo privrednog rasta, ali dugoročno posmatrano efekat je bolji jer će za rezultat imati kvalitetniji život i ekonomski razvoj. S druge strane, narušavanje prirodne sredine i iscrpljivanje prirodnih resursa negativno se odražavaju na stopu privrednog rasta.

Ključne riječi: *održivi razvoj, ekonomski rast, životna okolina, globalna kriza, društveno odgovorno poslovanje, obrazovanje.*

Abstract: *The concept of sustainability became widely accepted as a precondition for the survival and progress of mankind. Disrespect of this concept leads to inefficient economic development and crisis, which means a waste of resources and energy.*

Economic growth has created a strong pressure on the environment, and it can cause catastrophic consequences for it. Steady growth cannot be an adequate response to the global economic problems. The decision represents a sustainable development, which in addition to economic growth, place its attention to the future.

Natural Resources and the environment have a great importance and therefore all countries are obliged to adjust its development to principles of a healthy environment. The economic costs of this adjustment is a slower pace of economic growth, but in the long term effect is better because it will result in a better quality of life and economic development. On the other hand, disruption of the environment and depletion of natural resources have a negative impact on economic growth.

Key words: *sustainable development, economic growth, environment, global crisis, corporate social responsibility, education.*

¹⁴⁵ Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ USRC „Mithat Hujdur Hujka“ Mostar, BiH

1. UVOD

Jedan od osnovnih koncepata ekonomike prirodnih resursa i životne sredine jeste koncept održivosti ili održivog razvoja. Javlja se kao suštinski preduslov, ali i kao krajnji cilj efikasne organizacije brojnih ljudskih aktivnosti na Zemlji.

Sam pojam održivosti nije nov. Njegovi korijeni mogu se naći u djelima klasične ekonomske nauke, prije svega kod Smitha, Rikarda i Malthusa. Bavili su se pitanjima ograničenosti prirodnih resursa, demografskog rasta i opadajućim prinosima u ekonomiji. (Todorović, 2010)

Neo-klasična teorija rasta, nastala u 20. stoljeću, potpuno negira bilo kakvu potrebu za stacionarnim stanjem, a pitanje iscrpljivanja prirodnih resursa gubi značaj. Naučno-tehnički progres postaje osnovni faktor razvoja privrede i društva, i zato mu pripada centralno mjesto i u teoriji. Višedecenijski period stabilnog rasta svjetske privrede, nastao poslije Drugog svjetskog rata, podržao je vjerovanje u neograničene mogućnosti naučno-tehničkog progresa. Na jednoj strani, kapitalistički svijet je smatrao da je u okviru kejnzijanske ekonomske teorije i politike dat odgovor na sve izazove ekonomske nestabilnosti. Na drugoj strani, socijalistički svijet je nepokolebljivo vjerovao u ispravnost temeljnih postavki tzv. naučnog socijalizma, nadajući se da će njegovim sprovođenjem u život, budućnost čovječanstva biti osigurana.

U Stockholmu je 1972. godine, na Konferenciji UN o životnoj sredini, inicirano osnivanje Programa Ujedinjenih Nacija za životnu sredinu (UNEP). Potom je uslijedilo osnivanje nacionalnih agencija za životnu sredinu u većem broju zemalja. Koordiniranom akcijom nacionalnih i međunarodnih tijela, 1980. godine, proklamovan je program globalne

Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, BiH

Postdiplomski studij, 2005. – 2009.

Smjer: Finansijski menadžment

Fakultet za poslovni menadžment,

Univerzitet u Mostaru, BiH

Dodiplomski studij, 2000. – 2004.

Smjer: Poslovne studije

2010. - Viši asistent na Pravnom fakultetu (predmeti: Osnovi ekonomije I, Osnovi ekonomije II i Ekonomska politika). Pored ovih predmeta, povjereni su joj i sljedeći: Ekonomija Evropske unije, Monetarne finansije i monetarno pravo, Fiskalne finansije i fiskalno pravo.

2012. – Član Upravnog odbora Fakulteta humanističkih nauka

2010. – 2012. Član Upravnog odbora Pravnog fakulteta

2010 – 2011. Predavač u Kulturnom centru Kralj Fahd (oblast Projektni menadžment)

2005. – 2010. Asistent na Pravnom fakultetu (grupa predmeta na Ekonomskoj katedri – Osnovi ekonomije, Ekonomska politika, Monetarne finansije i monetarno pravo-povjeren predmet, Fiskalne finansije i fiskalno pravo-povjeren predmet).

Obavljala asistentske poslove i na dvogodišnjem studiju „Pravno-organizacioni poslovi u javnoj upravi“.

akcije za podsticanje održivosti, tzv. Svjetska strategija očuvanja prirode. Nakon toga 1983. godine OUN je uspostavio Svjetsku komisiju za životnu sredinu i razvoj.

Brojne aktivnosti državnih i nevladinih organizacija širom svijeta, dovele su 1992. do održavanja Konferencije UN-a o životnoj sredini i razvoju u Rio de Janeiru. Sljedeće 1993. osnovana je Komisija UN-a za održivi razvoj (CSD), čiji je najvažniji cilj bio nadgledanje sprovođenja pomenutih dokumenata i drugih akata. Tokom devedesetih godina, značajno se širi broj organizacija koje imaju za cilj podsticanje održivog razvoja.

Mnoge od postojećih međunarodnih institucija, npr. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i Svjetska banka (WB), počinju da intenzivno podstiču održivi razvoj. Sve navedeno ukazuje na činjenicu da je koncept održivosti danas postao široko prihvaćen kao uslov opstanka i napretka čovječanstva.

2. KONCEPT ODRŽIVOG RAZVOJA

Koncept održivog razvoja svoje formalno izvorište ima u World Conservation Strategy iz 1980. godine, ali se njegova razrada i popularizacija veže uz 1987. godinu i UN-ov izvještaj „Naša zajednička budućnost“, te uz osnivanje Svjetske komisije za okoliš i razvoj (eng. World Commission on Environment and Development - WCED). Od tog vremena održivi razvoj postaje sastavnim dijelom svih strateških i drugih razvojnih dokumenata. Održivim se razvojem, prema navedenom izvještaju, podrazumijeva razvoj koji omogućava zadovoljenje potreba sadašnjih generacija bez ugrožavanja potreba budućih generacija. To znači potrošnju samo onoliko resursa koji mogu biti supstituirani i razinu zagađenja koju okoliš prihvata (Jakšić-Frajman i dr., 2010; prema: Grbac, 2005.).

Koncept održivog razvoja temelji se na tri glavna aspekta: ravnomjernom ekonomskom rastu (ekonomski aspekt), zaštiti i očuvanju okoliša (ekološki aspekt), te poštivanju i unapređenju socijalnih i ljudskih prava (socijalni aspekt).

Prelomna tačka za globalno prihvatanje koncepta održivog razvoja bila je konferencija UN-a o okolišu i održivom razvoju, održana 1992. godine u Rio de Janeiru, poznata pod nazivom „Earth Summit“, koja je već spomenuta u uvodnom dijelu. Konferencija je definisala smisao sintagme „održivi razvoj“ kao usklađenost ekonomskog rasta, s jedne strane, i racionalnog korištenja prirodnih resursa, s druge strane. Rezultati konferencije bili su sljedeći:

1. Agenda 21 (program za 21. stoljeće) – globalni plan kako razvoj učiniti ekološki, ekonomski i društveno održivim.
2. Deklaracija o okolišu i razvoju – načela u vezi s pravima i obavezama država u nastojanju postizanja razvoja i dobrobiti čovječanstva.
3. Deklaracija o šumama – načela o usmjeravanju upravljanja, očuvanja i održivog razvoja šuma.
4. Okvirna konvencija UN-a o klimatskim promjenama – s ciljem smanjenja emisija stakleničkih plinova u atmosferu.
5. Konvencija o biološkoj raznolikosti – jedan od najvažnijih međunarodnih sporazuma u zaštiti prirode. (Jakšić-Frajman i dr., 2010)

Od 1992. godine na svim konferencijama iz područja zaštite okoliša, održivi se razvoj spominje kao put izlaza iz globalne ekološke krize.

Neki autori održivi razvoj definišu kao rast koji ne remeti nosivi kapacitet ekosistema, omogućava stalne materijalne koristi i uopće sve bolji i bolji život. S druge strane, neki drugi

ističu kako je pod održivim razvojem moguće podrazumijevati težnju društva ka postizanju održivog ekonomskog rasta, i to u onoj mjeri koja će omogućiti zadovoljavanje potreba sadašnjih i budućih generacija. Održivi razvoj podrazumijeva i stvaranje održivih ljudskih organizacija koje će omogućiti potpuni razvoj (ekonomski, zdravstveni, politički, kulturni i drugi).

Unatoč kompleksnosti koncepta održive konkurentnosti i održivog razvoja te brojnim teškoćama u njihovom razumijevanju, ipak se sve zemlje u svojim strategijama zauzimaju za takav model razvoja. Rizik da će model održivog razvoja kao cilj ostati samo na papiru, može se smanjiti ako bi u društvu, a posljedično i u politici postojala široka potpora konceptu održivog razvoja. Kao važna podrška napretku (ne samo čisto ekonomskom) nameće se i povećanje blagostanja u najširem smislu riječi. Također se u taj aspekt napretka može uvrstiti i sreća, o čemu će također biti riječi u ovom radu.

2.1. KVALITET ŽIVOTNE SREDINE KAO EKONOMSKO DOBRO

Diskutabilno je pitanje da li resurse koji se mogu iscrpiti, odnosno koji se ne mogu obnoviti, smije ekonomska nauka tretirati kao ekonomsko dobro, posebno u slučaju životne sredine, koja dugoročno predstavlja uslov opstanka ljudske vrste.

Problem se komplikuje i načinom djelovanja zagađivača, jer lokacija, vrijeme i intenzitet djelovanja ne moraju da se poklope sa utjecajima na okolinu, a marginalni doprinos izvjesnih izvora zagađivanja lokalnoj izloženosti, teško se identifikuje.

Robotizacija postaje najpouzdaniji pokazatelj stepena tehnološkog progresa i ekonomskog razvoja. Omogućava veliku proizvodnju i nevjerovatno brz razvoj, ali donosi i mnoge prateće nevolje: ratne sukobe, ekološku zagađenost i prijetnju opstanka čovječanstva uopšte. Zato se i govori o održivom razvoju. Svjesni smo da tehnološki progres omogućava uvećanje ekonomskog rasta i razvoja do neslučenih razmjera, ali dovodi i do neželjenih posljedica kao što su ratna razaranja, gubljenje radnih mjesta i ekološka zagađenost, te se postavlja pitanje: kakav je ekonomski razvoj poželjan? Odgovor na ovo pitanje je održivi razvoj.

On podrazumijeva definisanje takve razvojne koncepcije koja će dati odgovor na sljedeća pitanja: za koga razvoj, kakav razvoj, kako ga ostvariti, čime ga ostvariti, odnosno kojim sredstvima? Održivi razvoj treba da integriše prethodno iskustvo, tekuću praksu i viziju budućnosti. Jedino onaj razvoj, koji vodi računa o budućnosti, razvoj koji služi svima i jeste razvoj. Dakle, održivi razvoj odnosi se na zaštitu zdravlja i životne sredine, na prosperitet privrede i društva, te je kao takav važan svima.

Održivost znači traženje novog smisla ekonomije i tehnologije kao vidova čovjekove racionalne prakse. To znači koncipiranje nove vizije ne samo ekonomije i tehnologije, već i kulture, politike, medicine, odnosno nove vizije cjelokupnog načina života i privređivanja. Održivi razvoj mora da bude održiv: ekonomski, ekološki, socijalno, kulturno i politički. Ekonomska održivost podrazumijeva konstituisanje takvog ekonomskog sistema koji će sadržavati visok stepen stabilnosti i efikasnosti radi stvaranja novododate vrijednosti kao realnog izvora za alimentiranje svih vidova i oblika potrošnje datog društva. Socijalna održivost znači izbjegavanje mogućih tenzija ili ozbiljnih socijalnih konflikata u društvu. Kulturna održivost podrazumijeva sprječavanje dominacije jedne kulture nad drugom u multikulturalnim zajednicama društva i na nivou cijelog čovječanstva. Politička održivost se shvata kao obezbjeđenje ljudskih prava i demokratskih sloboda što je veoma važna

pretpostavka za ostvarivanje svih ostalih aspekata održivosti. Dakle, za održivi razvoj, osim razvijene nauke i tehnologije, neophodne su i ostale razvojne pretpostavke: novi sistem ljudskih vrijednosti, kultura, etika, moral, pravo... Ako tehnologija zanemari ekološke efekte, ona postaje dio društvenih problema, a ne faktor za njihovo rješavanje.

2.2. ULOGA SREĆE U ODRŽIVOM RAZVOJU

Ekonomski je rast dugo smatran primarnim ciljem ekonomske politike zbog čega je performansa određene zemlje bila tradicionalno izjednačavana s razinom postignutog ekonomskog rasta i razvoja jer osigurava povećanje prihoda, zaposlenosti, outputa, itd. (Jakšić-Frajman i dr., 2010., prema: Boarini i dr., 2006.). Održivi razvoj je multidimenzionalan proces, koji se u svojim okvirima dotiče mnogih problema i pitanja.

Iako je ekonomski rast poželjan, pitanje je koliki je rast moguće postići, može li se rast kontrolisati (Jakšić-Frajman i dr., 2010., prema: Van den Bergh, 2000.) te na koji je način postignut. Cilj održivog razvoja nije rast pod svaku cijenu, niti povećanje BDP-a pod svaku cijenu, nego je njegov temeljni cilj povećanje blagostanja. Blagostanje se stoga ne može mjeriti isključivo standardnim metodama mjerenja BDP-a. Upravo takvi zaključci otvorili su prostor za razvoj alternativnih mjera napretka baziranih na blagostanju u državi.

Neki od najpoznatijih alternativnih indikatora razvoja su: Mjera ekonomskog bogatstva (eng. The Measure of Economic Welfare - MEW), Indeks održivoga ekonomskog bogatstva (eng. The Index of Sustainable Economic Welfare - ISEW), Indeks ljudskog razvoja (eng. The Human Development Index - HDI), Ekološki otisak (eng. The Ecological Footprint - EF) itd. (Jakšić-Frajman i dr., 2010)

Osiguranje održivog razvoja u pozadini intuitivno nosi i vremensku dimenziju, tj. govori o sposobnosti ekonomije da zadrži postignuto blagostanje tokom vremena. *Blagostanje u državi je usko vezano uz razinu zadovoljstva i sreće pojedinaca koji žive na određenom prostoru zbog čega ekonomija sreće (eng. economics of happiness, happynomics), zvana i ekonomska analiza sreće, osigurava izvrsne temelje za proučavanje održivog razvoja.*

Potvrđeno je da prihodi nisu toliko važni za sreću ljudi, tj. ekonomski rast ne povećava razinu sreće.

3. OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Obrazovanje za održivi razvoj treba pridonijeti da ljudi budu svjesni realnosti svijeta, potaknuti ih da daju doprinos postizanju veće pravednosti, jednakosti i poštivanja ljudskih prava za sve. U sklopu takvog obrazovanja treba objediniti teme vezane za razvoj, ljudska prava, održivost, mir i prevenciju konflikata i sl. Već je u Agendi 21¹⁴⁶ navedena potreba za obrazovanjem, osposobljavanjem, te jačanjem svijesti javnosti kako bi se probudila ekološka i etička svijest, poštivale vrijednosti, te promijenili stavovi.

Ujedinjeni narodi su proglasili „Dekadu obrazovanja za održivi razvoj 2005-2014.“

U rezoluciji broj 57/254 kojom se proglašava ta dekada naglašeno je da obrazovanje:

- mora inspirisati vjerovanje da svako od nas ima snagu i odgovornost utjecaja na pozitivne promjene na globalnoj razini,

¹⁴⁶ Agenda 21 polazi od pretpostavke da je zajedničko i odmjerenom rješavanje pitanja okoliša i razvoja jedini način osiguranja sigurnije i uspješnije budućnosti. Agenda 21 predstavlja globalni konsenzus i preuzimanje obaveze saradivanja u razvoju i zaštiti okoliša na najvišoj političkoj razini.

- predstavlja primarni agent transformacije prema održivom razvoju i povećanju kapaciteta kako bi se vizija društva pretvorila u realnost,
- promiče vrijednosti, ponašanje i životne stilove potrebne za održivu budućnost,
- jača kapacitete za promišljanje okrenuto budućnosti. (Pavić-Rogošić, 2010)

Održivi razvoj treba promovirati kroz formalno, neformalno i informalno učenje, a edukatori moraju imati kompetencije za uključivanje tema održivog razvoja u proces učenja. Pri tome je važno voditi računa o osiguranju kanala za pravovremen pristup relevantnim informacijama. Pored ekonomskih i zakonskih instrumenata, obrazovanje i informisanje su važni instrumenti u nacionalnim strategijama za postizanje održivosti.

4. GLOBALNA KRIZA I ODRŽIVI RAZVOJ

Prirodni resursi i životna okolina od izuzetne su važnosti i zbog toga su sve zemlje obavezne da svoj razvoj prilagode načelima zdrave životne sredine. Ekonomska cijena tog prilagođavanja jeste sporiji tempo privrednog rasta, ali dugoročno posmatrano efekat je bolji jer će za rezultat imati kvalitetniji život i ekonomski razvoj. S druge strane, narušavanje prirodne sredine i iscrpljivanje prirodnih resursa negativno se odražavaju na stopu privrednog rasta. Ova se pitanja moraju sagledavati u kontekstu makroekonomije. Koncept održivosti danas je postao široko prihvaćen kao uslov opstanka i napretka čovječanstva. Nepoštivanje tog koncepta vodi ka neefikasnom privrednom razvoju i krizi, što znači rasipanje resursa i energije. Ekonomski rast je kreirao snažan pritisak na životnu sredinu, i u jednom trenutku može izazvati katastrofalne posljedice za istu. Stalni rast nikako ne može biti adekvatan odgovor na svjetske ekonomske probleme. Rješenje predstavlja održivi razvoj, koji pored ekonomskog rasta, pažnju posvećuje i budućnosti.

Nakon globalne ekonomske krize svijet neće biti isti, doći će sigurno do krupnih društveno-ekonomskih promjena. Uslijedit će, prije svega, strukturne promjene jer je ekonomski sistem jako važan, kao i razvojne strategije koje sadrži. Poseban aspekt krize i kriznih strategija predstavlja tretman finansijskog sistema, banaka i javnih finansija. Dakle, svaka kriza sa sobom nosi izvjesne promjene, stimuliše inovacije, ali mijenja i odnose moći na nacionalnoj i globalnoj razini. Državnici treba da se založe za 'odgovornu globalizaciju'. Pomjeranje odnosa moći u svijetu će se odraziti na tržišta akcija, monetarnu politiku, međunarodnu trgovinu i buduću ulogu zemalja u razvoju.

Najnovija kriza, prema riječima B.J. Gavrilović, potvrdila je tri stvari: „visoku međuzavisnost svjetske ekonomije, krhkost procesa globalizacije kao i da, prepušteno samo sebi, tržište ne može da garantuje ostvarivanje opštih interesa.“ (Đukić, 2010)

Globalna kriza traži i globalni odgovor što potvrđuje i okupljanje G20, odnosno lidera najrazvijenijih zemalja svijeta.¹⁴⁷ Definisanjem zajedničke strategije u Londonu u aprilu 2009. godine nisu uspjeli dati adekvatan globalni odgovor na krizu. J. Stiglitz smatra da dolazi vrijeme novih izazova za globalni ekonomski svijet koji treba da se prilagodi zajedničkim potrebama regulacije ekonomske, socijalne i ekološke ravnoteže. (Đukić, 2010)

Nezaposlenost predstavlja veliki izazov prilikom definiranja antikriznih mjera. Visoka stopa nezaposlenosti kočnica je održivom ekonomskom razvoju. Šta će se desiti u periodu nakon krize, odnosno nakon okončanja perioda oporavka? Da li će razvoj biti održiv ili ne, kakva će

¹⁴⁷ Zauzimaju 85% svjetske ekonomije.

biti njegova forma i suština? Većina razvijenih svjetskih ekonomija ne vodi brigu o održivom razvoju jer se u cilju izlaska iz krize poduzimaju kratkoročne mjere koje potiču rast i zaposlenost, ali ne doprinose održivom razvoju i usaglašavanju njegovih komponenti – ekonomske, socijalne i ekološke.

U pogledu ekološke odgovornosti u kriznim uslovima, nešto malo prednjače pojedine zemlje EU i SAD. Paket ogromnih intervencija američkog predsjednika Obame velikim dijelom je usmjeren ka novim milionskim „zelenim radnim mjestima“. Njemačka i Francuska prednjače po učešću „zelenih investicija“ u Evropi. Teoretičari „zelenog“ i održivog razvoja najbolju ocjenu sa stanovišta održivosti interventnih finansijskih mjesta u globalnoj krizi, daju Južnoj Koreji. (Đukić, 2010) Od velikog je značaja da strukturne i druge interventne antikrizne mjere budu orjentisane ka održivosti.

5. DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE (DOP)

Društveno odgovorno poslovanje je koncept u kojem poslovni subjekt odlučuje na dobrovoljnoj osnovi doprinosti boljem društvu i zdravijem okolišu, u interakciji sa ostalim stakeholderima. Odgovornost se uglavnom očitava kroz odnos prema zaposlenicima, ali i drugim interesnim grupama na koje poslovanje ima utjecaj i koji povratno mogu utjecati na isti. DOP treba posmatrati kao investiciju, ne kao trošak. Prema definiciji DOP je koncept u kojem kompanije integrišu brigu o društvu i okolišu u svoje poslovanje te u odnose sa svojim stakeholderima, na dobrovoljnoj osnovi. (Pavić-Rogošić, 2012)

U Evropi i širom svijeta raste broj kompanija koje promovišu svoju strategiju društvene odgovornosti, kao odgovor na različite ekonomske i društvene pritiske te one koje se tiču zaštite okoliša. Spomenute kompanije žele poslati poruku različitim stakeholderima s kojima imaju doticaj (zaposlenici, dioničari, investitori, potrošači, javni sektor i organizacije civilnog društva) i na taj način investirati u svoju budućnost.

U martu 2000.godine Evropsko vijeće je u Lisabonu poslalo poseban poziv kompanijama u pogledu socijalne odgovornosti i promovisanja dobrih primjera cjeloživotnog učenja, organizacije rada, jednakih mogućnosti, društvene inkluzije i održivog razvoja. (Pavić-Rogošić, 2012)

Izražavajući socijalnu odgovornost kompanije nastoje povećati standarde društvenog razvoja, zaštite okoliša te poštivanja ljudskih prava. Također na taj način teže dobrom i transparentnom upravljanju, promovišući interese različitih stakeholdera na putu prema postizanju kvalitete i održivosti. Na taj način se ostvaruju nova partnerstva i proširuje postojeća saradnja unutar kompanija u pogledu socijalnog dijaloga, stjecanja vještina, jednakih mogućnosti, predviđanja i upravljanja promjenama. Tako jača ekonomska i društvena kohezija na lokalnoj ili nacionalnoj razini. Na globalnoj razini, na taj se način doprinosi zaštiti okoliša i poštivanju osnovnih ljudskih prava.

DOP su uglavnom prihvatile velike kompanije, no takva praksa postoji među svim tipovima preduzetništva, uključujući i male i srednje preduzetnike. Biti društveno odgovoran ne znači samo ispunjavati zakonske obaveze, već i preko toga, investirati u ljudski kapital, okoliš i odnose sa interesnim grupama.

6. ZAKLJUČAK

U najširem smislu riječi, održivi razvoj podrazumijeva ravnotežu između potrošnje raspoloživih resursa i sposobnosti društvenih sistema da zadovolje potrebe sadašnjih i budućih generacija. To znači održavanje kapaciteta Zemlje radi obezbjeđenja kvalitetnog života ne samo svakom živom, nego svakom još nerođenom njenom budućem stanovniku. Stoga održivi razvoj znači održavanje uslova za kvalitetan razvoj i to ne samo kao materijalne pretpostavke opstanka sadašnje nego i buduće generacije ljudi. U tom smislu, održivi razvoj donosi novu optimističku viziju globalnog razvoja, odnosno razvoja za sve, stavljajući akcenat na nove poslovne strategije preduzeća kao bazične jedinice ekonomskog i tehnološkog razvoja, koje mora uvažavati sve rigoroznije, ne samo ekonomske, nego i ekološke kriterijume. Država, obrazovanje i kultura, udruženje građana, mediji, i drugi brojni akteri tokova društvene reprodukcije moraju svako na svoj način doprinijeti intenziviranju ekologizacije svijesti. Taj proces mora biti komplementaran procesu koji se realizuje pomoću mehanizma tržišne regulacije, u kojem takođe treba da budu ugrađeni ekološki kriterijumi. Prema tome, održivi razvoj je onaj koji nas trajno održava kao biološku vrstu i kao kulturna, odnosno društvena bića.

Ekonomska aktivnost mora biti održiva što znači da planeta Zemlja, sa svojim potencijalima, ne smije biti degradirana od strane postojećih ljudi. Dakle, pravo sadašnje generacije na iskorištavanje resursa i životne sredine, ne smije ugroziti isto takvo pravo narednim generacijama. Druga grupa razloga za održivi razvoj je ekološke prirode. Ako priroda predstavlja vrijednost samu po sebi onda je svaki vid ekonomske aktivnosti kojim se narušava bogatstvo resursa neprihvatljiv. Kao treći mogući razlog za opravdanje koncepta održivosti, može se navesti ekonomski argument da je održivi razvoj efikasniji. Drugim riječima, nepoštivanje koncepta održivosti, vodi ka neefikasnom privrednom razvoju, u smislu sve većeg rasipanja resursa i energije, tj. tendencije dugoročnog pogoršanja odnosa inputa outputa u globalnim razmjerama.

REFERENCES

- [1] Đukić, P. (2010) *Globalna i nacionalna ekonomska kriza – izazov za reforme i održivi rast ekonomije*, časopis Škola biznisa, br.1, www.naslovi.net
- [2] Jakšić-Frajman, A., Ham M. i Redek T. (2010) *Sreća i ekološka svjesnost – čimbenici održivog razvoja*. 467-482. www.hrcak.srce.hr
- [3] Pavić-Rogošić, L. (2010) *Održivi razvoj*. www.odraz.hr
- [4] Pavić-Rogošić, L. (2012) *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*. www.odraz.hr
- [5] Pešić, V.R., *Održivi razvoj*. www.policy.hu
- [6] Pokrajac, S. (2009) *Održivi razvoj i ekološka ekonomija kao poslovne paradigme*. *Škola biznisa*, 4, 21-30.
- [7] Todorović, Z., (2010) *Izlazak iz krize i održivi razvoj*, časopis Acta economica, god. VIII broj 12, Ekonomski fakultet Banja Luka, str. 175-189.
- [8] Vukmirica, V. (2011) *Održivi razvoj?*, *SVAROG*, 3, 26-31.
- [9] www.nsrcg.wordpress.com